

ANNIE M.G. SCHMIDT EN HIËRONYMUS VAN ALPHEN – ÉÉN VENSTER, TWEE PLEITBEZORGERS VAN DE DEMOCRATIE

Bas Jongenelen is docent Nederlands aan de Fontys Lerarenopleiding Tilburg.

VOORAF

Frits van Oostrom betoogde op de Dag van het Literatuuronderwijs dat de canon bestaat uit vensters. Door het venster Annie M.G. Schmidt te openen, krijg je een kijk op de opkomst van protestbewegingen. Er is echter meer achter het venster Schmidt, want Nederland kent nog een belangrijke protestdichter: Hiëronymus van Alphen. In dit artikel zet ik uiteen hoe de gedichten van Schmidt en Van Alphen in drie lessen behandeld kunnen worden in de onderbouw havo/vwo.

VOORBEREIDING

De lessen kennen drie concrete doelen. De leerlingen (1) maken kennis met oudere vormen van literatuur; (2) maken kennis met cultureel-maatschappelijke idealen; (3) werken aan hun schrijfvaardigheid.

Het is zaak dat de leerlingen al bekend zijn met het schrijven van opstellen. Deze literaturopdracht veronderstelt namelijk al enige schrijf oefening, omdat hij inhoudelijk pittig is.

Kopieer de gedichten 'De onbedachtzaamheid' en 'Het vrolijk leren' van Hiëronymus van Alphen en 'Ik ben lekker stout' en 'Aan een klein meisje' van Annie M.G. Schmidt.

EERSTE LES

Leg uit wat de idealen uit de Verlichting waren. Deel daarna de gedichten van Van Alphen uit en lees ze voor. Er ontstaat een didactisch gesprek over hoe de gedichten passen binnen de Verlichting. De leerlingen maken aantekeningen.

In de achttiende eeuw lag de macht bij rijke adellijke families. De macht was gebaseerd op afkomst en geboorte, en niet op talenten. Maar er waren ook mensen die vonden dat de macht ongelijk verdeeld was. Door educatie en scholing kon daar iets aan gedaan worden. Burgers uit het gewone volk richtten tijdschriften op waarin zij artikelen schreven om andere burgers op de hoogte te brengen van nieuwe ideeën, ontwikkelingen en uitvindingen. Ook werden er meer mogelijkheden geschapen om kinderen naar school te brengen, zodat deze kinderen uit zouden groeien tot verstandige burgers. En als burgers geschoold zouden zijn, zouden ze vanzelf meer te zeggen krijgen in de maatschappij. Zo ontstond er een democratiseringsgolf in Europa. Men had het idee dat de landen van Europa vanuit de duisternis in het licht kwamen en men noemde de achttiende eeuw

daarom ook wel de Verlichting. Uiteindelijk mondde deze protestbeweging uit in de Franse Revolutie van 1789, waarin onder het motto *Vrijheid, Gelijkheid en Broederschap* de macht van de adel omvergeworpen werd.

Hiëronymus van Alphen (1746 - 1803) droeg in Nederland zijn steentje bij aan deze ontwikkeling door gedichten te schrijven voor kinderen. In zijn gedichten spoort hij kinderen aan leergierig te zijn en goed op te letten op school, want dan zou je vanzelf uitgroeien tot een goede burger die iets voor het land kon betekenen. Kijk bij het onderdeel naslag voor meer informatie over dit onderwerp.

TWEEDE LES

Begin met uitleg over protestbewegingen uit de jaren vijftig en zestig. Deel de gedichten van Annie M.G. Schmidt uit en lees ze voor. Houd een didactisch gesprek over deze gedichten binnen de idealen van de protestgeneratie. Ook nu maken de leerlingen aantekeningen.

In de jaren vijftig en vooral in de jaren zestig ontstonden er protestgroepen. Deze groepen tooiden zich met namen als 'nozems', 'provo's', 'hippies' en er was zelfs een protestgroep die zich 'kabouters' noemde. In Frankrijk ontstonden er in mei 1968 grote demonstraties tegen het bewind, in Nederland bezetten studenten het hoofgebouw van de Universiteit van Amsterdam. Fameus waren ook de 'happenings' onder leiding van Robert Jasper Grootveld op het Spui in Amsterdam. De ultieme bijeenkomst van deze beweging was Woodstock in de Verenigde Staten: een groot popfestival in 1969 onder het motto *Love, Peace and Happiness*.

De protestgroepen vonden dat de samenleving saai was, en star. Ze wilden meer fantasie in de maatschappij en meer democratie: ook voor jongeren, want dan zou ons land vanzelf fleuriger worden. Annie M.G. Schmidt was het van harte eens met deze ideeën en haar gedichten weerspiegelen deze mening. Kijk bij het onderdeel naslag voor meer informatie over dit onderwerp.

Annie M.G. Schmidt

Hiëronymus van Alphen

DERDE LES

De leerlingen krijgen een schrijfpdracht. Ze werken hun aantekeningen uit tot een opstel van ongeveer 400 woorden. Dit opstel heeft de volgende opbouw:

1e alinea – inleiding: waar gaat het opstel over?

2e alinea – hoe past de poëzie van Van Alphen binnen de Verlichting?

3e alinea – hoe past de poëzie van Schmidt binnen de jaren vijftig en zestig?

4e alinea – slot: samenvatting en conclusie.

U kunt deze opdracht ook als huiswerk meegeven, maar om ervoor te zorgen dat de leerlingen niets van internet plukken en alles zelf schrijven, is het wellicht handiger om de leerlingen er in de klas aan te laten werken. Aan het eind van de les leveren de leerlingen hun opstellen in.

Overigens kan het gebeuren dat de leerlingen na één les niet klaar zijn met hun opstel, 400 woorden is niet weinig. Laat de leerlingen het opstel thuis afschrijven, of laat hen de bladen inleveren om er de volgende les aan verder te werken.

De literaire jongerenprijs van het Nederlandse taalgebied

www.inktaap.org

De inktap is een initiatief van de Nederlandse Taalunie, CANON Cultuurcel van het departement Onderwijs en de administratie Cultuur van het departement WVC van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap en Stichting Lezen (NL)

• de
ink
taap

VILLANELLA

bulkboek

Uitvoering:

KANS OP CANON?

Hugo Verdaasdonk is hoogleraar Marketing en Sociologie van het boek.

De Commissie Ontwikkeling Nederlandse Canon heeft zich gebogen over het teruglopen van historische en culturele kennis over Nederland en van inzicht in de chronologie van belangrijke culturele en historische gebeurtenissen.

Aan de oplossing van dat probleem wil de commissie bijdragen met vijftig items ('vensters'). Elk ervan betreft een belangrijke historische of culturele gebeurtenis: De Hanze, De Beeldenstorm, De *Atlas Major* van Blaeu, De *Nachtwacht* van Rembrandt, De Tweede Wereldoorlog, De Gasbel, enz.

De combinatie van juist deze vijftig items, de beperkte keuze en de mogelijkheid om samenhang te scheppen tussen verschillende schoolvakken en tussen elk van de vijftig items en andere belangrijke gebeurtenissen maken, zo meent de commissie, haar voorstel effectief.

ZAL HET VOORSTEL BREED AANVAARD WORDEN?

De commissie hoopt dat haar voorstel binnen het basis- en het voortgezet onderwijs en daarbuiten – door culturele instellingen, de lerarenopleidingen en het publiek – overgenomen wordt. De eerste reacties in de pers waren positief. Ik denk dat de kans op brede steun voor de voorstellen van de commissie uiterst klein is. Er zijn namelijk drie factoren die hun succes tegengaan.

De commissie acht bepaalde interne veranderingen in het onderwijs ongunstig. Die wil zij ongedaan of minder erg maken. Maar zij miskent, meen ik, dat die interne veranderingen onomkeerbaar zijn.

Ook beseft zij niet dat de interne veranderingen in het onderwijs tot een andere manier hebben geleid waarop leerlingen met informatie en met media omgaan. Met name de besteding van tijd aan verwerven en gebruiken van informatie is veranderd. Ook die verandering is onomkeerbaar.

Tenslotte ziet de commissie niet dat de canon alleen leerbaar is wanneer de kwaliteit ervan duidelijk kan worden onderbouwd. De commissie vindt dat de canon niet op objectieerbare principes berust. Dan is de canon niet leerbaar.

HET ONTSTAAN VAN EEN CANON

Bekijkt men de wetenschappelijke studies die in een bepaald vak worden gepubliceerd, dan vallen twee dingen op. Er is een klein aantal publicisten dat het meest wordt geciteerd. En er is een klein aantal onderwerpen dat de meeste aandacht krijgt. Dat duidt op consensus over wie de belangrijkste onderzoekers zijn en wat de belangrijkste onderwerpen zijn.